

УДК 327(73:5-15):338.246.88:355.019.2(567)"2003/2004"
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2025.160.9>

Давід МАГЛАКЕЛІДЗЕ, студ.

ORCID ID: 0009-0009-2546-4403

e-mail: davmaglakelidze@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПЛАНУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ США ПОВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІРАКУ ПІСЛЯ ПОВАЛЕННЯ УРЯДУ С. ХУСЕЙНА (ТРАВЕНЬ 2003 – ЧЕРВЕНЬ 2004)

Вступ. Американська інтервенція в Ірак у 2003 р. призвела до значних змін у міжнародно-політичній ситуації на Близькому Сході, а також стала передумовою тривалих конфліктів у регіоні. Після повалення уряду С. Хусейна у 2003 р. США поставили перед собою завдання встановити стабільний представницький уряд в Іраку та запобігти перетворенню країни на безпечний притулок для терористичних угруповань. У пропонованій статті проаналізовано ключові стратегічні рішення, ухвалені адміністрацією Дж. В. Буша в межах післявоєнного відновлення Іраку. У центрі уваги перебуває реалізація концепції "націотворення", що зазнала критики в американському суспільстві після невдалого досвіду війн в Іраку (2003–2011 рр.) й Афганістані (2001–2021 рр.). Результати дослідження важливі для розуміння еволюції зовнішньої політики США у постбіполярний період і також мають значення для України як держави, яка нині отримує допомогу від США у протистоянні російській агресії.

Методи. Стаття є емпіричним дослідженням, що ґрунтується на джерелах. Основоположним у ході дослідження був принцип історизму, згідно з яким явища і події минулого розглянуто в контексті конкретно-історичних обставин їхнього виникнення й розвитку. У процесі дослідження був застосований історико-генетичний метод, що полягає у простеженні змін концептуальних засад уряду США щодо післявоєнної трансформації Іраку та засобів її реалізації.

Результати. Здійснено аналіз змін у підході США до післявоєнної трансформації Іраку шляхом висвітлення концепцій, сформованих у межах планування до вторгнення, а також порівняння їх із реальними діями адміністрації Дж. В. Буша. Простежено наслідки реалізації рішень, ухвалених урядом США після повалення уряду С. Хусейна.

Висновки. Після повалення уряду С. Хусейна у квітні 2003 р. повоєнне відновлення Іраку здійснювалось під прямим одностороннім контролем США. Підготовка концептуальних засад повоєнної трансформації Іраку розпочала реалізовуватись Державним департаментом за рік до вторгнення і ґрунтувалась на необхідності здійснити деполітизацію іракської армії і державного апарату, щоб не допустити повернення лоялістів поваленого уряду С. Хусейна до влади. Адміністрація Дж. В. Буша різко змінила політику і започаткувала значно суворіший процес люстрації державного апарату й армії Іраку. Наслідками цих рішень стали руйнування іракської суспільно-політичної системи та зростання підтримки партизанських угруповань. Задля економії військово-фінансових ресурсів США адміністрація Дж. В. Буша відмовилась від збільшення військового контингенту в Іраку, що зумовило неспроможність військ США перемогти партизан.

Ключові слова: США, Ірак, зовнішня політика США, Близький Схід, "дебаасифікація", політична історія.

Вступ

Американська інтервенція в Ірак 2003 р. спричинила значні зрушення у міжнародно-політичній ситуації на Близькому Сході, заклавши фундамент довготривалих конфліктів в Іраку і Сирії, наслідки яких є актуальними і досі. Попри швидке повалення уряду С. Хусейна в ході операції "Свобода Іраку" (19 березня – 1 травня 2003 р.), післявоєнний етап виявився значно менш контрольованим. Перед США стояло завдання встановити в Іраку стабільний представницький уряд як інструмент запобігання подальшій політичній дестабілізації як усередині країни, так і в регіоні Перської затоки.

Успіх реконструкції Іраку залежав не лише від військової складової, а й від ефективності політичного планування США, стабілізації безпекової ситуації, розбудови державних інституцій з урахуванням особливостей суспільно-політичного життя іракців. Такий підхід у політичному дискурсі США отримав назву "націотворення" ("nation-building") і набув широкого застосування в американській політиці за адміністрацій Вільяма Клінтона (1993–2001 рр.) і Джорджа В. Буша (2001–2009 рр.). Зокрема, прикладами такої політики є інтервенція ООН у Сомалі (1992–1995 рр.), відбудова Боснії і Герцеговини після укладання Дейтонських угод у 1995 р., а також реконструкція Афганістану, розпочата після повалення уряду Талібану у 2001 р.

Натепер політика націотворення втратила підтримку в американському суспільстві і політикумі. Як демократичні, так і республіканські адміністрації демонструють схильність до уникнення широкомасштабних інтервенцій. Така трансформація зовнішньої політики США

значною мірою зумовлена негативним суспільним прийняттям результатів воєн в Афганістані (2001–2021 рр.) й Іраку (2003–2011 рр.). Зокрема, в Іраку спроба побудови демократичної держави після повалення уряду С. Хусейна спричинила початок збройного опору з боку партизанських угруповань, а надалі призвела до масштабного внутрішнього конфлікту між основними етноконфесійними групами в Іраку. Наше дослідження присвячене аналізу ключових рішень, що сприяли дестабілізації ситуації в Іраку.

Отже, проблематика нашої статті є важливою в контексті вивчення зовнішньої політики США в постбіполярний період. Ця тема набуває особливої актуальності для України, оскільки після початку російсько-української війни США стали ключовим стратегічним партнером у протистоянні російській агресії.

Мета дослідження полягає в аналізі процесу планування і реалізації Сполученими Штатами післявоєнної політичної трансформації Іраку, а також у виявленні причин, що зумовили прийняття адміністрацією Дж. В. Буша основних рішень у межах цього процесу.

Методи

В основі історичного пізнання ми стоїмо на позиціях позитивізму. Це означає, що історичні знання можуть бути здобуті завдяки емпіричному дослідженню. Методологічною основою статті є принцип історизму, згідно з яким події минулого розглядаються в контексті конкретно-історичних обставин епохи. У процесі дослідження був застосований метод критичного аналізу джерел й історико-генетичний метод, що полягає у простеженні змін концептуальних засад уряду США щодо післявоєнної трансформації Іраку та засобів її реалізації.

© Маглакелідзе Давід, 2025

Результати

США розпочали підготовку до повоєнної політичної трансформації Іраку за рік до початку вторгнення. Зокрема, 10 травня 2002 р. в Державному департаменті США було ініційовано проєкт "Майбутнє Іраку", у межах якого було сформовано 17 тематичних робочих груп. До складу цих груп увійшли фахівці зі сфер економіки, енергетики, права й політики. Основним завданням проєкту була розробка стратегічних рекомендацій і плану дій для післявоєнного відновлення країни (Schmitt, & Brinkley, 2003).

Одним із ключових завдань повоєнної трансформації Іраку була реорганізація його збройних сил для забезпечення здатності захищати територіальну цілісність держави без створення потенційної загрози для сусідніх країн. У сфері зовнішньої політики передбачалося дотримання принципів мирного співіснування з державами регіону, повага до норм міжнародного права, а також урегулювання "питань, які залишилися у спадок від правління Саддама Хусейна" (Future of Iraq..., 2002). Ішлося, зокрема, про відмову від програм створення зброї масового знищення та припинення конфронтації із сусідніми країнами, а саме – з державами Перської затоки й Ізраїлем (Defense Policy..., 2002).

Одним із найважливіших питань, що обговорювалися на засіданнях робочих груп, було майбутнє партії Баас, що знаходилась при владі в Іраку з 1963 р. Унаслідок обговорення було визначено необхідність повної заборони діяльності партії, проте наголошувалося на недоцільності масової люстрації її членів. Натомість було запропоновано визначити перелік посад, щодо яких мали бути здійснені точкові кадрові скорочення. Такий підхід був зумовлений тим, що в Іраку членство в партії Баас було обов'язковою умовою для працевлаштування у державному секторі, а отже, масова люстрація призвела б до фактичного демонтажу всієї адміністративної системи (Transitional Justice..., 2002).

На засіданнях робочих груп було узгоджено рекомендацію про значне скорочення Збройних сил Іраку, приблизно до 150 тис. осіб. Про повний розпуск армії Іраку не йшлося, натомість наголошувалося на необхідності зберегти професійні кадри для подальшої реформи збройних сил. Армія мала бути деполітизована (Defense Policy..., 2002).

Рекомендації проєкту "Майбутнє Іраку" мали консультативний характер і не були обов'язковими до виконання. За реалізацію повоєнної перебудови Іраку відповідало Міністерство оборони США. Зокрема, 20 січня 2003 р. в його межах був створений Офіс з реконструкції і гуманітарної допомоги (ОРГД, англ. *Office of Reconstruction and Humanitarian Assistance, OHRA*). Після повалення уряду С. Хусейна цей орган мав отримати тимчасові владні повноваження в Іраку. Головою ОРГД був призначений відставний генерал Дж. Гарнер, який мав значний досвід у проведенні гуманітарних операцій під час Війни в Перській затоці (Rice, 2011, p. 123).

У березні 2003 р. на засіданнях Ради з національної безпеки ОРГД представив Дж. В. Бушу план постконфліктної трансформації Іраку. На засіданнях, зокрема, ішлося про скорочення близько 25 тис. членів партії Баас за загальною кількістю 1,5 млн осіб. Республіканську гвардію та сили спеціальних операцій планували розпустити. Інші підрозділи збройних сил мали бути збережені, однак офіцери, відомі своєю лояльністю до С. Хусейна, підлягали звільненню зі служби. Крім того, передбачалося створення Іракського тимчасового уряду (ІТУ), головним завданням якого була розроблення Конституції і підготовка до виборів (Rice, 2011, p. 123).

Іншим важливим питанням була підготовка військового контингенту, що буде здійснювати окупацію Іраку у період повоєнної стабілізації. У березні 2003 р. на територію Іраку зайшли 150 тис. військових США і 20 тис. союзників. Стільки ж військ залишилось на території Іраку після повалення уряду С. Хусейна (Carney, 2011, p. 40).

У США існували різні оцінки щодо кількості військ, необхідних для підтримання громадського порядку після вторгнення в Ірак. Зокрема, у 1999 р. унаслідок військових навчань "Перетин пустелі – 1999" було зроблено висновок, що для стабілізації Іраку після повалення уряду С. Хусейна необхідно залучити близько 400 тис. військових (Slavin, & Moniz, 2003, pp. 64–68).

За місяць до початку вторгнення в Ірак, 25 лютого 2003 р., під час слухань у комітеті збройних сил сенату США начальник штабу армії генерал Е. Шінсекі заявив, що для повоєнної окупації Іраку необхідно використати "кілька сот тисяч військових". Незважаючи на це, керівництво Міністерства оборони наполягало на доцільності застосування значно меншого контингенту – у 100 тис. солдат армії США (Guggenheim, 2003).

У травні 2003 р. командувач сухопутних сил коаліції генерал Девід Д. Маккірнан заявив, що 150 тис. військових не вистачить, щоб гарантувати безпеку в Іраку (Maas, 2003).

Використання обмеженої кількості військ мало кілька причин.

- По-перше, цивільне керівництво Міністерства оборони наполягало на зміні воєнної доктрини армії США, що означало перехід до застосування мінімально необхідної кількості наземних військ, ставку на технологічну перевагу американської армії і швидкість виконання операцій. На думку міністра оборони Д. Рамсфеля, концентрація великої маси військ для здійснення короткотривалих операцій була неефективною з позиції використання ресурсів (O'Hanlon, 2003).

Така позиція була притаманна адміністрації Дж. В. Буша від самого початку його каденції. У лютому 2001 р. речник Білого дому А. Флейшер заявив, що уряд не має наміру "засипати Пентагон грошима" (Donnelly, 2003). У березні того ж року Д. Рамсфельд сформував основні принципи використання збройних сил у конфліктах, що в медіа отримали назву "Доктрина Рамсфеля". Зокрема, пропонувалося використовувати обмежені за чисельністю контингенти для виконання чітко окреслених і "реалістичних" завдань, тобто таких, що можуть бути виконані у короткі терміни без використання надмірної кількості військових і фінансових ресурсів (Guidelines..., 2001).

У вересні 2003 р. начальник штабу армії США П. Шумайкер заявив, що США "потрібно більше людей" в Іраку. У відповідь на це Д. Рамсфельд виступив із запереченням, наголосивши на тому, що ситуація в Іраку контрольована, а збільшення контингенту потребуватиме значних фінансових витрат (Donnelly, 2003).

- По-друге, адміністрація Дж. В. Буша не очікувала значного опору окупації. Через санкційний режим Іраку не вдалося відновити боєздатність своєї армії до рівня 1990 р., тому застосовувати контингент, аналогічний за чисельністю силам коаліції 1990–1991 рр., вважали непотрібним (Pollack, 2002). Цей прогноз виправдався, адже армія Іраку справді не змогла чинити серйозного спротиву під час активної фази бойових дій. Проте для адміністрації Дж. В. Буша також стало несподіванкою продовження збройного опору окупації після повалення уряду С. Хусейна. Про це заявив заступник міністра оборони США з політики Д. Фейт у липні 2003 р. (Slavin, & Moniz, 2003).

Адміністрація Дж. В. Буша не планувала здійснювати значних контрпартизанських заходів. Згідно з доповіддю Центру стратегічних і міжнародних досліджень (CSIS), оприлюдненою у січні 2003 р., у підготовчих планах адміністрації не простежувалося належної уваги до створення підрозділів цивільної поліції в межах коаліційних сил. Автори документа рекомендували залучити інші країни – члени коаліції до формування цих загонів, а також зберегти на службі особовий склад іракської поліції й армії. На їхню думку, ці заходи допомогли б забезпечити контроль над безпековою ситуацією в Іраку (Barton, & Crocker, 2003).

Крім того, у лютому 2003 р. троє посадовців Державного департаменту підготували меморандум для заступниці державного секретаря П. Добрянські. У документі йшлося про недостатню особовий склад іракського командування на забезпеченні стабільності післявоєнного Іраку. Автори наголошували, що адміністрація приділяла основну увагу лише плануванню активної фази військової інтервенції (United States Department ..., 2003).

23 червня – 7 липня 2003 р. в Багдаді перебувала Місія з оцінки процесів відновлення Іраку – команда фахівців із післявоєнної реконструкції. Вона складалась з аналітиків Центру стратегічних і міжнародних досліджень (*Center for Strategic and International Studies*) і Ради з міжнародних відносин (*Council on Foreign Relations*). 23 липня 2003 р. на слуханнях у сенаті співробітник Центру стратегічних і міжнародних досліджень Джон Хамре представив оцінку ситуації в Іраку. Він заявив, що сили коаліції були нездатні забезпечити порядок у містах. Це стосувалося не тільки партизанської діяльності, а й значного зростання злочинності. Згідно з його оцінкою, причиною цього була нечисленність американського контингенту (Senate Hearings 108–219..., 2003).

У липні 2003 р. Місія з оцінки відновлення Іраку опублікувала другу доповідь. Згідно із нею, безпекова ситуація в Іраку поступово погіршувалася. Зростала, зокрема, кількість атак з боку колишніх членів Республіканської гвардії і "Федайнів Саддама". Окупаційна адміністрація не могла забезпечити порядок через те, що війська коаліції переважно не займалися патрулюванням вулиць великих міст. Натомість вони охороняли нерухомі об'єкти: військові бази, стратегічну інфраструктуру, блокпости. Патрулюванням займалася іракська поліція, яка у вересні 2003 р. налічувала близько 35 тис. особового складу, але, за оцінкою місії, не була достатньо компетентною для виконання поставлених завдань (Hamre et al., 2003).

Голова ОРГД Дж. Гарнер прибув в Ірак 11 квітня 2003 р., після переходу Багдаду під контроль США. Його офіс одразу ж почав працювати над ліквідацією наслідків масового мародерства на вулицях великих міст. Згідно з намірами США, невдовзі Дж. Гарнера на його посаді мав замінити спеціальний представник президента (Bensahel et al., 2008, pp. 70–71).

Однак ці кадрові зміни відбулися значно швидше, ніж передбачалося. 6 травня 2003 р. Дж. Гарнера було усунуто з посади, а 12 травня була створена Тимчасова коаліційна адміністрація – підрозділ Міністерства оборони, що мав керувати Іраком у період підготовки до виборів. Причиною цих змін називали неспроможність ОРГД встановити громадський порядок в іракських містах у перші тижні після закінчення бойових дій, що призвело до проблем з інфраструктурою, масовим мародерством і сплеском насильства на вулицях (Rice, 2011, pp. 132–133).

Невдовзі після відставки Дж. Гарнер заявив, що початковий план полягав у проведенні виборів в Іраку протягом 90 днів після встановлення контролю коаліційних

сил над територією країни. За словами Дж. Гарнера, міністр оборони Д. Рамсфельд і його заступник П. Вулфовіц прагнули встановити тимчасовий уряд з поступовим делегуванням повноважень раді міністрів, сформованої з лідерів іракської опозиції, яка до війни перебувала в еміграції (Interview: Lt. Gen. Jay Garner, 2003).

Відставка Дж. Гарнера і створення Тимчасової окупаційної адміністрації (ТКА, англ. *Provisional Coalition Authority, CPA*) ознаменували значні зміни в політиці США щодо повоєнної відбудови Іраку. У зв'язку із проблемами у повоєнній стабілізації Іраку адміністрація Дж. В. Буша ухвалила рішення про початок довготривалої присутності США на території Іраку. Американський урядовий орган – ТКА – мав здійснити процес передання владних повноважень представницькому уряду після стабілізації Іраку. Було відкинута більшість рекомендацій Державного департаменту, натомість запроваджено значно масштабнішу люстрацію іракських військових і держслужбовців (Bensahel et al, 2008, pp. 70–71).

16 травня 2003 р. ТКА був виданий наказ про "дебаасифікацію". Згідно з його положеннями, усі члени партії "Баас", що займали три найвищі посадові щаблі в державних інституціях – від міністерств до лікарень й університетів – підлягали звільненню (Coalition ... Order Number 1, 2003).

В адміністрації Дж. В. Буша вважали, що для забезпечення стабільної побудови демократичного Іраку США мали позбутися залишків впливу партії "Баас" на іракське суспільство. Ішлося, зокрема, про членів партії "Баас", що зберігали відданість поваленому уряду С. Хусейна і намагались чинити супротив окупації Іраку (Senate Hearings 108–132..., 2003, pp. 14–32). Саме тому, за словами заступника міністра оборони П. Вулфовіца, окупаційна адміністрація вирішила запровадити суворіші критерії для скорочення державних службовців, що зберігали членство в партії "Баас" (Senate Hearings 108–132..., 2003, p. 74).

Умовою для звільнення працівників була їхня приналежність до партії "Баас". Проте у меморандумі до наказу № 1 були визначені критерії, за якими ТКУ могли зробити винятки, зокрема: працівник мав зректися своїх зв'язків з партією "Баас", мати визначні професійні чи освітні навички чи довести, що вступив до партії суто для продовження своєї кар'єри. Виняток могли зробити також для тих, хто залишив партію "Баас" до 16 квітня 2003 р. (Coalition ... Memorandum Number 1, 2003).

Запровадження "дебаасифікації" у значно ширшому обсязі ніж планувалося було здійснено через ідеологізований підхід адміністрації Дж. В. Буша до оцінки політичної ситуації в Іраку. США розглядали партію "Баас" як ідеологічну структуру, хоча за правління С. Хусейна Ірак перетворився на персоналістську автократію. У цій системі дебаасифікація не принесла б таких результатів, як денацифікація у післявоєнній Німеччині, проте саме із цим процесом члени адміністрації Дж. В. Буша часто порівнювали свою політику в Іраку (Saghieh, 2007).

У листопаді 2003 р. в Іраку було засновано Вищу національну комісію з дебаасифікації, яку очолив А. Чалабі – лідер Іракського національного конгресу, найбільшої опозиційної організації у вигнанні. Унаслідок скорочення станом на лютий 2005 р. було звільнено близько 30 тис. співробітників державних міністерств і близько 100 тис. працівників розвідувальних і силових служб. Дебаасифікація призвела до низки проблем. Звільнення працівників міністерства внутрішніх справ, міністерства оборони і силових відомств ускладнило процес формування нової іракської поліції й армії. Крім того, люстрація переконала іракських сунітів, що США і створений ними уряд мають

на меті обмежити їхні політичні права. Це призвело до зростання підтримки партизанських угруповань (Otterman, 2005).

У травні 2003 р. Тимчасова окупаційна адміністрація розпустила іракську армію. На момент затвердження наказу армія Іраку нараховувала 300 тис. осіб. Це рішення суперечило попереднім намірам США в Іраку і згодом призвело до стрімкого збільшення підтримки партизан з боку колишніх іракських офіцерів, а також ускладнило тренування нової іракської армії (Coalition ... Order Number 2, 2003).

У липні 2003 р. створили Іракську урядову раду – тимчасовий уряд, що був складовою частиною ТКА. До неї входили іракські політичні діячі, що перебували в екзилі до повалення уряду С. Хусейна. Кожного місяця голова ради змінювався. У серпні 2003 р., наприклад, ним був І. аль-Джафарі – представник ісламістської партії "Дава", у вересні – А. Чалабі, у жовтні – Дж. Талабані з Патріотичного союзу Курдистану.

8 вересня П. Бремер опублікував план транзиту влади в Іраку. Цей план складався з восьми пунктів. Згідно з ним спочатку Іракська урядова рада мала розробити конституцію і затвердити її, а вже потім ТКА мала провести парламентські вибори і передати владу новому іракському уряду (Bremer, 2003).

Цей план викликав протест з боку найвпливовішої шийтської релігійної фігури Іраку – аятоли Алі Ак-Сістані. Запропонований Сполученими Штатами план, фактично, позбавляв іракців права сформувати власну конституцію через своїх представників, натомість віддав цю можливість іракським політичним емігрантам, які співпрацювали з адміністрацією Дж. В. Буша (Rice, 2011, р. 151).

15 листопада 2003 р. ТКУ й Іракська урядова рада уклали угоду, згідно з якою до 30 червня 2004 р. мала відбутись передача влади до Тимчасового уряду Іраку, що мав бути створений до того часу. У квітні 2004 р. послом США в Іраку був призначений Д. Негропонт. Офіційно він вступив в посаду в липні 2004 р. Початок формування посольства був пов'язаний з підготовкою до передавання влади тимчасовому уряду Іраку. Посольство США мало виконувати консультативно-дорадчу функцію, не здійснюючи прямого контролю. Було вирішено призначити дату проведення перших парламентських виборів на січень 2005 р. Сформований після цих виборів Тимчасовий уряд Іраку мав розробити Конституцію (Senate Hearings 108–474..., 2004).

У 2003 р. в Іраку були створені партизанські й терористичні угруповання, метою яких було повалення нового іракського уряду і вигнання сил коаліції з країни. Ці угруповання мали різні ідеологічні напрямлення і конкурували між собою. Розрізненні групи бойовиків партії "Баас", що прагнули відновити уряд С. Хусейна, були швидко витіснені ісламськими фундаменталістами. Найвпливовішими шийтськими угрупованнями були "Джамаат ас-Садр аль-Тані" й "Армія Махді". Сунітська міжнародна терористична організація "Джамаат аль-Таухід валь Джихад" присягнула на вірність "Аль-Каїді" і швидко набирала силу. У 2004 р. вона була перейменована на "Аль-Каїда в Іраку". Терористи знайшли підтримку серед сунітських племен, що були невдоволені політичною ситуацією в країні. Крім того, "Аль-Каїда в Іраку" значно розширила людський ресурс завдяки добровольцям із-за кордону і з колишніх офіцерів армії Іраку.

Про значні негативні наслідки рішень ТКА свідчить той факт, що в 2005 р. США та новий іракський уряд неодноразово намагалися відновити розпущені дивізії, щоб сформувати нові збройні сили на основі старих, досвідчених підрозділів. Проте, за свідченням Дж. Кейсі, не

вдалося відновити жодного підрозділу, тому що всі офіцери старої іракської армії в той момент уже приєдналися до баасистських чи ісламістських угруповань (General George Casey Interview, 2014).

Дискусія і висновки

Після повалення уряду С. Хусейна США здійснювали самостійне впровадження процесу повоєнної трансформації Іраку. Для цього була створена Тимчасова окупаційна адміністрація – урядовий орган у складі Міністерства оборони США. Процес планування післявоєнної трансформації Іраку супроводжувався значним рівнем організаційної неузгодженості позицій Державного департаменту і Міністерства оборони, що ускладнювало формування цілісної стратегії відновлення країни.

У межах реалізації післявоєнної відбудови Іраку адміністрація Дж. В. Буша припустилася низки стратегічних помилок. Зокрема, була запроваджена масова люстрація колишніх членів партії "Баас", повністю розпущена армія, ухвалено рішення про застосування обмеженого контингенту для окупації Іраку. Ці рішення були викликані ідеологічним підходом адміністрації до процесу політичної трансформації Іраку, незважаючи на те, що в іракського уряду не було чітко вираженої політичної ідеології, а більшість населення не було лояльним до С. Хусейна. Наслідком цього стало руйнування іракської суспільно-політичної системи і зростання підтримки партизанських угруповань. США не вдалося швидко перемогти партизанів через обмежену чисельність військового контингенту, що було викликано прагненням адміністрації Дж. В. Буша економити військово-фінансові ресурси США.

Список використаних джерел

- Barton, F. D., & Crocker, N. B. (2003). A Wiser Peace: An Action Strategy for Post-Conflict Iraq. *Center For Strategic & International Studies*. <https://www.csis.org/analysis/wiser-peace-action-strategy-post-conflict-iraq>
- Bensahel, N., Olicker, O., Crane, K., Brennan, R. R., Gregg, S. H., Sullivan, T., & Rathmell, A. (2008). *After Saddam: Prewar Planning and the Occupation of Iraq*. RAND Corporation. <https://www.jstor.org/stable/10.7249/mg642a>
- Bremer, P. (2003). Iraq's Path to Sovereignty. *Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/2003/09/08/iraqs-path-to-sovereignty/92ccd663-ab69-4a56-b85b-af5f8a5f0baf>
- Carney, S. A. (2011). *Allied Participation in Operation Iraqi Freedom*. Center of Military History.
- Coalition Provisional Authority Memorandum Number 1: Implementation Of De-Baathification Order No. 1. (2003). *Govinfo*. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GOVPUB-S-PURL-LPS44858/pdf/GOVPUB-S-PURL-LPS44858.pdf>
- Coalition Provisional Authority Order Number 1: De-Baathification Of Iraqi Society. (2003). *National Security Archive*. <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB418/docs/9a%20-%20Coalition%20Provisional%20Authority%20Order%20No%20No%201%20-%20205-16-03.pdf>
- Coalition Provisional Authority Order Number 2: Dissolution of Entities. (2003). *National Security Archive*. <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB418/docs/9b%20-%20Coalition%20Provisional%20Authority%20Order%20No%202%20-%20208-23-03.pdf>
- Defense Policy and Institutions – Working Groups. (2002). *National Security Archive*. <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB198/FOI%20Defense%20Policy%20and%20Institutions.pdf>
- Donnelly, T. (2003). Secretary of Stubbornness. *American Enterprise Institute*. <https://www.aei.org/articles/secretary-of-stubbornness>
- Future of Iraq – Working Groups. (2002). *National Security Archive*. <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB198/20020430.pdf>
- General George Casey Interview. (2014). *Miller Center*. <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-oral-histories/george-casey-oral-history>
- Guggenheim, K. (2003). Pentagon Defends Iraq Reconstruction Effort. *Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2003/05/23/pentagon-defends-iraq-reconstruction-effort/644cdf0c-7562-4314-8530-6033e70f2ef7>
- Guidelines When Considering Committing United States Forces. (2001). Rumsfeld Library. <https://library.rumsfeld.com/doclib/sp/2723/Guidelines%20When%20Considering%20Committing%20U.S.%20Forces%202003-2001.pdf>
- Hamre, J. J., Barton, F. D., Crocker, N. B., Forman, J. M., & Orr, R. (2003). *Iraq's Post-Conflict Reconstruction – A Field Review and Recommendations*. Center For Strategic & International Studies. <https://www.csis.org/analysis/iraqs-post-conflict-reconstruction-field-review-and-recommendations>
- Interview: Lt. Gen. Jay Garner. (2003). *Frontline*. <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/yeariniraq/interviews/garner.html>

- Iraqi Society. (2003). *GovInfo*. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GOVPUB-S-PURL-LPS44094/pdf/GOVPUB-S-PURL-LPS44094.pdf>
- Maas, P. (2003). The World; Trying to Rebuild Iraq, While Watching Their Backs. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2003/05/11/weekinreview/the-world-trying-to-rebuild-iraq-while-watching-their-backs.html>
- O'Hanlon, M. E. (2003). Rumsfeld and All the Army's Men. *Brookings*. <https://www.brookings.edu/articles/rumsfeld-and-all-the-armys-men/>
- Ottoman, S. (2005). Iraq: Debaathification. *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/backgrounder/iraq-debaathification#chapter-title-0-5>
- Rice, C. (2011). *No Higher Honor*. Crown Publishers.
- Saghieh, H. (2007). The Life and Death of de-Baathification. *L'Irak en perspective*, 117–118. <https://journals.openedition.org/remmm/3451>
- Schmitt, E., & Brinkley, J. (2003). The Struggle For Iraq: Planning; State Dept. Study Foresaw Trouble Now Plaguing Iraq. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2003/10/19/world/struggle-for-iraq-planning-state-dept-study-foresaw-trouble-now-plaguing-iraq.html>
- Schmitt, E., & Brinkley, J. (2003). The Struggle For Iraq: Planning; State Dept. Study Foresaw Trouble Now Plaguing Iraq. *New York Times*. <https://www.nytimes.com/2003/10/19/world/struggle-for-iraq-planning-state-dept-study-foresaw-trouble-now-plaguing-iraq.html>
- Senate Hearings 108–132. *Iraq Stabilization And Reconstruction: U.S. Policy And Plans*. (2003). United States Senate Committee on Foreign Relations. <https://www.govinfo.gov/app/details/CHRG-108shrg989516>
- Senate Hearings 108–219 – Iraq: Status and Prospects for Reconstruction. (2003). United States Senate Committee on Foreign Relations. <https://www.govinfo.gov/app/details/CHRG-108shrg90883/CHRG-108shrg90883>
- Senate Hearings 108–474. *The Nomination of Hon. John D. Negroponte to Be U.S. Ambassador to Iraq*. (2004). United States Senate Foreign Affairs Committee Hearings. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-108shrg94081/pdf/CHRG-108shrg94081.pdf>
- Slavin, B., & Moniz, D. (2003). *How Peace In Iraq Became So Continued – Violence And Chaos Not Only Jeopardize Troops But Also The Future Of U.S. Foreign Policy In The Middle East*. United States Senate Committee on Foreign Relations. <https://www.govinfo.gov/app/details/CHRG-108shrg90883/CHRG-108shrg90883>
- Transitional Justice – Working Groups. (2002). National Security Archive. <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB198/20020709.pdf>
- United States Department of State information Memorandum. *Iraq Contingency planning*. (2003). National Security Archive. <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB163/iraq-state-03.pdf>

References

- Barton, F. D., & Crocker, N. B. (2003). A Wiser Peace: An Action Strategy for Post-Conflict Iraq. *Center For Strategic & International Studies*. <https://www.csis.org/analysis/wiser-peace-action-strategy-post-conflict-iraq>
- Bensahel, N., Olikier, O., Crane, K., Brennan, R. R., Gregg, S. H., Sullivan, T., & Rathmell, A. (2008). *After Saddam: Prewar Planning and the Occupation of Iraq*. RAND Corporation. <https://www.jstor.org/stable/10.7249/mg642a>
- Bremer, P. (2003). Iraq's Path to Sovereignty. *Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/2003/09/08/iraqs-path-to-sovereignty/92ccd663-ab69-4a56-b85b-af5f8a5f0baf>
- Carney, S. A. (2011). *Allied Participation in Operation Iraqi Freedom*. Center of Military History.
- Coalition Provisional Authority Memorandum Number 1: Implementation Of De-Baathification Order No 1. (2003). *GovInfo*. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GOVPUB-S-PURL-LPS44858/pdf/GOVPUB-S-PURL-LPS44858.pdf>
- Coalition Provisional Authority Order Number 1: De-Baathification Of Iraqi Society. (2003). *National Security Archive*. <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB418/docs/9a%20-%20Coalition%20Provisional%20Authority%20Order%20No%201%20-%202005-16-03.pdf>
- Coalition Provisional Authority Order Number 2: Dissolution of Entities. (2003). *National Security Archive*. <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB418/docs/9b%20-%20Coalition%20Provisional%20Authority%20Order%20No%202%20-%202008-23-03.pdf>

David MAGLAKELIDZE, Student

ORCID ID: 0009-0009-2546-4403

e-mail: davmaglakelidze@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

U.S. PLANNING AND IMPLEMENTATION OF POST-WAR TRANSFORMATION IN IRAQ AFTER THE OVERTHROW OF SADDAM HUSSEIN'S GOVERNMENT (MAY 2003 – JUNE 2004)

Background. The American invasion of Iraq in 2003 led to significant shifts in the international political landscape of the Middle East and laid the groundwork for a series of protracted conflicts in the region. Following the overthrow of Saddam Hussein's regime, the United States set out to establish a stable representative government in Iraq and to prevent the country from becoming a safe haven for terrorist groups. This article examines the key strategic decisions made by the George W. Bush administration in the framework of post-war reconstruction. Particular attention is given to the implementation of the concept of nation-building, which faced growing criticism in American society following the perceived failures of the wars in Iraq (2003–2011) and Afghanistan (2001–2021). The findings of this study are significant for understanding the evolution of U.S. foreign policy in the post-bipolar era and are also relevant for Ukraine, which currently receives U.S. support in countering Russian aggression.

Methods. This article is an empirical study based on primary sources. The principal methodological approach employed is the principle of historicism, which requires that past events and phenomena be examined within the context of the specific historical conditions of their emergence

Defense Policy and Institutions – Working Groups. (2002). *National Security Archive*. <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB198/FOI%20Defense%20Policy%20and%20Institutions.pdf>

Donnelly, T. (2003). Secretary of Stubbornness. *American Enterprise Institute*. <https://www.aei.org/articles/secretary-of-stubbornness>

Future of Iraq – Working Groups. (2002). *National Security Archive*. <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB198/20020430.pdf>

General George Casey Interview. (2014). *Miller Center*. <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-oral-histories/george-casey-oral-history>

Guggenheim, K. (2003). Pentagon Defends Iraq Reconstruction Effort. *Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2003/05/23/pentagon-defends-iraq-reconstruction-effort/644cd0fc-7562-4314-8530-6033e70f2ef7>

Guidelines When Considering Committing United States Forces. (2001). Rumsfeld Library. <https://library.rumsfeld.com/doclib/sp/2723/Guidelines%20When%20Considering%20Committing%20U.S.%20Forces%2003-2001.pdf>

Hamre, J. J., Barton, F. D., Crocker, N. B., Forman, J. M., & Orr R. (2003). Iraq's Post-Conflict Reconstruction – A Field Review and Recommendations. *Center For Strategic & International Studies*. <https://www.csis.org/analysis/iraqs-post-conflict-reconstruction-field-review-and-recommendations>

Interview: Lt. Gen. Jay Garner (2003). *Frontline*. <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/yeariniraq/interviews/garner.html>

Iraqi Society. (2003). *GovInfo*. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GOVPUB-S-PURL-LPS44094/pdf/GOVPUB-S-PURL-LPS44094.pdf>

Maas, P. (2003). The World; Trying to Rebuild Iraq, While Watching Their Backs. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2003/05/11/weekinreview/the-world-trying-to-rebuild-iraq-while-watching-their-backs.html>

O'Hanlon, M. E. (2003). Rumsfeld and All the Army's Men. *Brookings*. <https://www.brookings.edu/articles/rumsfeld-and-all-the-armys-men/>

Ottoman, S. (2005). Iraq: Debaathification. *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/backgrounder/iraq-debaathification#chapter-title-0-5>

Rice, C. (2011). *No Higher Honor*. Crown Publishers.

Saghieh, H. (2007). The Life and Death of de-Baathification. *L'Irak en perspective*, 117–118. <https://journals.openedition.org/remmm/3451>

Schmitt, E., & Brinkley, J. (2003). The Struggle For Iraq: Planning; State Dept. Study Foresaw Trouble Now Plaguing Iraq. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2003/10/19/world/struggle-for-iraq-planning-state-dept-study-foresaw-trouble-now-plaguing-iraq.html>

Schmitt, E., & Brinkley, J. (2003). The Struggle For Iraq: Planning; State Dept. Study Foresaw Trouble Now Plaguing Iraq. *New York Times*. <https://www.nytimes.com/2003/10/19/world/struggle-for-iraq-planning-state-dept-study-foresaw-trouble-now-plaguing-iraq.html>

Senate Hearings 108–132. *Iraq Stabilization And Reconstruction: U.S. Policy And Plans*. (2003). United States Senate Committee on Foreign Relations. <https://www.govinfo.gov/app/details/CHRG-108shrg989516>

Senate Hearings 108–219 – Iraq: Status and Prospects for Reconstruction. (2003). United States Senate Committee on Foreign Relations. <https://www.govinfo.gov/app/details/CHRG-108shrg90883/CHRG-108shrg90883>

Senate Hearings 108–474. *The Nomination of Hon. John D. Negroponte to Be U.S. Ambassador to Iraq*. (2004). United States Senate Foreign Affairs Committee Hearings. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-108shrg94081/pdf/CHRG-108shrg94081.pdf>

Slavin, B., & Moniz, D. (2003). *How Peace In Iraq Became So Continued – Violence And Chaos Not Only Jeopardize Troops But Also The Future Of U.S. Foreign Policy In The Middle East*. United States Senate Committee on Foreign Relations. <https://www.govinfo.gov/app/details/CHRG-108shrg90883/CHRG-108shrg90883>

Transitional Justice – Working Groups. (2002). National Security Archive. <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB198/20020709.pdf>

United States Department of State information Memorandum. *Iraq Contingency planning*. (2003). National Security Archive. <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB163/iraq-state-03.pdf>

Отримано редакцією журналу / Received: 19.05.25

Прорецензовано / Revised: 25.06.25

Схвалено до друку / Accepted: 25.06.25

and development. The historical-genetic method was used to trace changes in the conceptual foundations of the U.S. government's approach to Iraq's post-war transformation and the means of its implementation.

Results. This study analyzes the evolution of the U.S. approach to Iraq's post-war transformation by examining conceptual frameworks developed during the pre-invasion planning phase and comparing them with the actual policies implemented by the George W. Bush administration. The consequences of key decisions adopted by the U.S. government following the fall of Saddam Hussein's regime are traced and assessed.

Conclusions. Following the overthrow of Saddam Hussein's government in April 2003, Iraq's post-war reconstruction was conducted under the unilateral control of the United States. U.S. policy was implemented through the Coalition Provisional Authority (CPA), a governmental body within the U.S. Department of Defense. Conceptual planning for Iraq's post-conflict transformation began a year prior to the invasion, primarily under the auspices of the State Department. The political components of the planning emphasized the depoliticization of the Iraqi army and state bureaucracy to prevent the return of regime loyalists to power.

However, the Bush administration radically altered this course by initiating a far more extensive process of purging the state apparatus and military. These actions led to the collapse of Iraq's socio-political structure and increased support for insurgent groups. The United States was unable to suppress the insurgency swiftly due to the limited size of its military contingent – an outcome of the administration's effort to reduce military and financial expenditures.

Keywords: U.S., Iraq, U.S. foreign policy, the Middle East, "debaathification", political history.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.